

Progresa ziņojums Nr.2

2016.gada 27.maijs.

Progresa ziņojums par FICIL rekomendāciju ieviešanu investīciju aizsardzības jomā

1. Esošās situācijas novērtējums un atskats uz paveikto

Viens no ieguldījumu aizsardzības stūrakmeņiem ir tiesiskumā balstīta ilgtspējīga uzņēmējdarbības vide. Gadu pēc gada ĀIPL ir piedāvājusi ieteikumus uzņēmējdarbības un ieguldījumu vides kvalitātes uzlabošanai. Lai gan šajos gados daudz kas ticis paveikts, virzībai uz sistēmas turpmāku pilnveidi un kvalitāti ir ļoti būtiska nozīme.

1.1. Pilnībā vai daļēji īstenotie ieteikumi

Daudzi no ĀIPL iepriekšējos pozīcijas ziņojumos piedāvātajiem ieteikumiem jau ir pilnībā vai daļēji īstenoti, tādējādi uzlabojot Latvijas uzņēmējdarbības vidi. Turpmāk norādīti tikai daži piemēri.

- **Civilprocesa likuma grozījumi**

Pieņemti vairāki būtiski Civilprocesa likuma grozījumi, lai veicinātu lietas dalībnieku disciplīnu, mazinot lietas izskatīšanas atlikšanas iespējas, ieviešot striktāku pierādījumu iesniegšanas kārtību, u.c. Tiesvedības procesu ilgums samazināts, plaši piemērojot rakstveida procesu vairākās civillietu kategorijām (tostarp kasācijai), kā arī dažādojot valsts nodevu.

Tāpat arī Civilprocesa likuma grozījumi ir uzlabojuši saziņu starp lietas dalībniekiem civilprocesā, korespondencei izmantojot deklarētās dzīvesvietas adresi un papildu adresi (ja tāda būtu), un ieviešot elektronisku dokumentu un pierādījumu iesniegšanu, parakstot tos ar drošu elektronisko parakstu.

- **Alternatīvās strīdu risināšanas uzlabošana**

Alternatīvās strīdu risināšanas kvalitāte tika uzlabota pirmkārt jau, pieņemot jaunus likumus par šķīrējtiesām un mediāciju. Papildus tam, pēc ĀIPL pieprasījuma tika pastiprinātas kvalifikācijas prasības šķīrējtiesnešiem. Vairākas iepriekšējos ĀIPL pozīcijas ziņojumos ietvertās prasības attiecībā uz šķīrējtiesu dibinātājiem un šķīrējtiesas lēmumiem tika daļēji iestrādātas Šķīrējtiesu likumā. Ir ieviestas arī tiesības piekļūt dokumentiem elektroniski.

- **Tiesu varas stiprināšana**

Vairāki priekšlikumi tiesu un tiesas nolēmumu varas stiprināšanai ir ieviesti daļēji. Tiesas nolēmumu stabilitāti, pamatotību un taisnīgumu nodrošina tiesnešu, tiesu darbinieku un valsts ierēdņu apmācības, konferences un citas pastāvīgas profesionālās attīstības iespējas.

Tiesu prakses vienvērtīgumu nodrošina ar tiesas nolēmumu publiskas pieejamības palīdzību. Augstākās tiesas jaunā Judikatūras un zinātniskās analītikas nodaļa strādā pie regulāru tiesu prakses apkopojumu sagatavošanas. Tāpat arī ĀIPL ieteikumi ir tikuši ņemti vērā tiesu noslodzes izlīdzināšanas procesā, kura ietvaros lietas tiek nodotas mazāk noslogotām tiesām.

1.2. Ieviešanas procesā esošie ieteikumi

Daļu ieteikumu (it īpaši no pēdējiem pozīcijas ziņojumiem) var uzskatīt par ieviešanas procesā esošiem. Tie šobrīd tiek izskatīti valsts iestādēs un ir iekļauti politikas plānošanas dokumentos kā sasniedzamie mērķi.

- **Akcionāru tiesību aizsardzības veicināšana**

Šie ieteikumi ietver akciju reģistrācijas kārtības stiprināšanu, kā arī akcionāru tiesību aizsardzību un akcionāru līgumu regulējuma ieviešanu Komerclikumā. Visi šie priekšlikumi ir iekļauti kā plānotās darbības 2014.-2015. gada Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas rīcības plānā.

- **Plašāka advokātu procesa ieviešana**

Lai vispārīgi uzlabotu tiesu sistēmas darbību, Tieslietu ministrija ir pievērsusies obligātas juridiskās pārstāvības (advokātu procesa) ieviešanai civillietās pirmās un otrās instances tiesās.

Citi jautājumi nav tikuši īstenoti un nav iestrādāti normatīvajos aktos, piemēram, jautājums par šķīrējtiesas klauzulas juridisko spēku cesijas līgumos.

Tādēļ ĀIPL Ieguldījumu aizsardzības darba grupa turpina strādāt pie nepieciešamajiem un vēlamajiem uzlabojumiem spēkā esošajos normatīvajos aktos, kā arī piedalās konsekventas un paredzamas tiesību normu piemērošanas nepieciešamības popularizēšanā, lai nodrošinātu ieguldījumu drošību un aizsardzību un lai uzlabotu kopējo uzņēmējdarbības vidi Latvijā.

2. Jautājumi, kam pievēršama tūlītēja uzmanība

Attiecībā uz iepriekšminēto, ĀIPL Ieguldījumu aizsardzības darba grupa savā ziņojumā pievēršas ieguldījumu vides uzlabošanas pieejamajām iespējām, un šajā nolūkā ir izskatījusi šādus jautājumus:

- 1) secinājumi un priekšlikumi tiesu sistēmas efektivitātes uzlabošanai (tostarp priekšlikumi saistībā ar procesuālajām tiesībām);
- 2) nepieciešamie grozījumi konkrētu, praksē balstītu problēmu risināšanai komercietībās.

3. Rekomendācijas:

ĀIPL Ieguldījumu aizsardzības darba grupa ir izstrādājusi secinājumus un ieteikumus nepieciešamajām izmaiņām, un ierosinājumus gan attiecībā uz normatīvā regulējuma pilnveidi, gan tiesiskā regulējuma korektu piemērošanu Latvijas uzņēmējdarbības vides uzlabošanai.

Šie secinājumi un ieteikumi attiecas uz:

3.1. Secinājumi un priekšlikumi komercietību jomā:

- Kapitāldaļu reģistra uzturēšanas uzlabošana. Būtu jāatļauj elektroniska akcionāru un dalībnieku reģistru uzturēšana. Tāpat arī būtu ieviešamas tiesības deleģēt sabiedrību ar ierobežotu atbildību dalībnieku reģistru un akciju sabiedrību akcionāru reģistru uzturēšanu citai personai (iestādei). Šāds mehānisms, kurā trešā persona (iestāde) veic izmaiņu īpašuma tiesībās uz kapitāla daļām elektronisku reģistrāciju kalpotu akcionāru / dalībnieku tiesību aizsardzībai.
- Elastīgākas likuma normas attiecībā uz sabiedrību ar ierobežotu atbildību kapitāldaļām. ĀIPL piedāvā pilnveidot sabiedrības ar ierobežotu atbildību kapitāla daļu regulējumu Komerclikumā (piemēram, pieļaujot dažādas daļu kategorijas). Nepieciešamie uzlabojumi pilnveidotu sabiedrības ar ierobežotu atbildību formas izmantošanas iespējas kā holdinga galvenajam uzņēmumam un īpašam nolūkam dibinātu sabiedrību darbībā (attiecībā uz projektu finansēšanu vai ieguldījumu vadību).
- Vienkāršots reorganizācijas regulējums. ĀIPL ieskatā pastāv veidi, kā vienkāršot Komerclikumā noteikto reorganizācijas procesu un saīsināt tajā paredzēto gaidīšanas laiku gadījumos, kad sabiedrība ar ierobežotu atbildību tiek pārveidota par akciju sabiedrību, ievērojot, ka komercdarbības formas maiņā nav saskatāma kaitējuma nodarīšana kreditoriem vai citām ieinteresētajām personām.
- Grupās uzņēmumu reorganizācijas prasību atvieglošana. Reorganizācijas kārtību iespējams vienkāršot un atvieglot arī apvienošanās gadījumos, kad iegūstošajai sabiedrībai pieder viss iegūstamās sabiedrības daļu kapitāls.

- Kapitāldaļu elektroniskās reģistrācijas sistēmas ieviešana, kas veicinātu šo daļu iekļāšanu kā finanšu ķīlu, un atbalstītu daļu uzturēšanu elektroniskā formātā.
- Vienota valsts iestāžu prakse attiecībā uz “spoguļparakstu”. Pastāv nepieciešamība valsts iestādēm atzīt uz pielietot praksē tā saukto “spoguļparakstu”, kad katra darījuma puse notāra klātbūtnē var parakstīt identisku dokumenta eksemplāru.
- Elektronisko dokumentu un elektronisko parakstu racionāla lietošana. ĀIPL ieskatā būtu jāpāriet uz racionālāku elektronisko parakstu izmantošanu, atļaujot elektroniskā paraksta lietošanu visu EDOC mapē esošo datņu (objektu) parakstīšanai.
- Dalībnieku / akcionāru līgumu atzīšana un regulējums. ĀIPL saskata nepieciešamību grozījumiem Komerclikumā, ar kuriem noteiktu dalībnieku / akcionāru līgumu noteikumu spēkā esamību, sekas un īstenojamību, kā arī citus aspektus.
- Reorganizācijas regulējuma pārskatīšana. Būtu nepieciešama Komerclikuma regulējuma konkretizēšana attiecībā uz gadījumiem, kad reorganizētās sabiedrības darījumi tiek uzskaitīti iegūstošās sabiedrības grāmatvedības reģistros kā iegūstošās sabiedrības darījumi no reorganizācijas līgumā noteiktā brīža.
- Jaunizveidoto uzņēmumu darbību nosakošais regulējums. Papildus iespējai dibināt uzņēmumu ar samazinātu daļu kapitālu un piemērot mikrouzņēmuma nodokli, nepieciešams ieviest turpmākus administratīvos un nodokļu atvieglojumus jaunizveidotajiem uzņēmumiem, kuri ražo produktus un pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību.
- Akciju sabiedrību akcionāru reģistru publiskas pieejamības opcija. Iespēja piekļūt akcionāru reģistram (gadījumos kad to sabiedrības paredz statūti) publiski veicinātu ķīlu un citu apgrūtinājumu pār kapitāla daļām akciju sabiedrībās veidošanos. Tiktu dota iespēja pārbaudīt akciju sabiedrību faktiskos akcionārus.
- Dalībnieku reģistru var parakstīt arī pienācīgi pilnvarotas personas. Saskaņā ar Komerclikumu valde ir vienīgā institūcija, kura ir tiesīga parakstīt dalībnieku reģistru. Komerclikums neparedz izņēmumus no šī noteikuma. Šī iemesla dēļ var tikt apgrūtināta sabiedrības daļu īpašumtiesību maiņa, ja esošā valde atsakās attiecīgi precizēt dalībnieku reģistru. Jāparedz, ka sabiedrības dalībnieku reģistru var parakstīt arī citas pienācīgi pilnvarotas personas.
- Atbildība par nepamatotu atteikumu veikt ierakstu dalībnieku reģistrā. Komerclikums nosaka valdes locekļu atbildību par nepamatotu atteikumu veikt ierakstu dalībnieku reģistrā. Komerclikumā skaidri jānosaka, ka šāda atbildība ir piemērojama arī attiecībā uz akciju sabiedrībām un akcionāru reģistriem.

3.2. Secinājumi un priekšlikumi procesuālajām tiesību normām:

- Grozījumi valsts nodevu un tiesas izdevumu sistēmā. Lai samazinātu salīdzinoši lielo tiesas sēžu skaitu, arī administratīvajās lietās jāparedz izmaksu atlīdzināšana par sniegto juridisko palīdzību; arī valsts nodevas apmērs jānosaka, pamatojoties uz strīda veidu, tostarp, vai strīds ir ar mantisku interesi.
- Elektronisko dokumentu aprites veicināšana. Nepieciešami uzlabojumi saziņai starp tiesām un lietu dalībniekiem, lai lietu izskatīšana kļūtu efektīvāka. Tiesām un lietas dalībniekiem ieteicama elektroniskā saziņa un tiesas sēžu dokumentu aprite.
- Iespēja prasītājam lūgt prasības nodrošinājumu savas valsts tiesā. ĀIPL saskaņā nepieciešamību regulēt prasības nodrošināšanas piekritību strīdos, kuri pēc būtības izskatāmi citas valsts tiesā.
- Parādnieku aizsardzība bezstrīdus piedziņas procesos. ĀIPL vērš uzmanību uz nepieciešamību izstrādāt grozījumus Krimināllikumā, kas noteiktu īpašuma, kuram tiek noteikti procesuālie ierobežojumi, īpašnieka tiesību un pienākumu regulējumu, kas aizsargātu īpašnieka intereses.
- Sadarbības uzlabošana ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienestu. Ir nepieciešams regulējums, lai nodrošinātu, ka gadījumos, kad Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests iegūst materiālus, un pastāv iespēja, ka var tikt uzsākta krimināllieta, par to tiktu noteiktā kārtībā informēti arī cietušie.
- Tiesu izpildītāju darbības, izpildot ES dalībvalsts tiesas nolēmumus saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu Nr. 1215/2012. Tiesu izpildītājiem īstenojot nepastarpinātu tiesas nolēmumu izpildi, neveicot atzišanas procedūru, brīvprātīgās izpildes paziņojums tiek nosūtīts pat pēc atbildētāja bankas kontu aresta. Tas rada zaudējumus un ieilgušus procesus ārvalstu ieguldītājiem Latvijā, cenšoties atgūt naudas līdzekļus, kas nepamatoti pārskaitīti pieteicējam. Tādēļ būtu nepieciešams ierobežot tiesu izpildītāju pilnvaras.

3.3. Secinājumi un priekšlikumi tiesu sistēmas efektivitātes uzlabošanai:

- Visu tiesas nolēmumu publicēšana elektroniskā formā. Lai nodrošinātu konsekventu un vienveidīgu tiesu praksi un veicinātu sabiedrības uzticību tiesu sistēmai, jānodrošina veids, kādā piekļūt un efektīvi atrast visu tiesu (tostarp Augstākās tiesas) nolēmumus.
- Kompleksi risinājumi tiesnešu vispārējās kvalifikācijas uzlabošanai. Jāievieš vienots valsts eksāmens juridiskās kvalifikācijas paaugstināšanas nolūkos; tāpat arī jāpārskata pašreiz spēkā esošā sistēma, kurā tiesnešu amatu kandidātus ieceļ par tiesnešiem.
- Labās prakses piemēru apmaiņa valsts iestāžu starpā. Jāuzlabo nolēmumu kvalitāte ne tikai pirmās instances tiesu līmenī, bet arī tiesību aizsardzības iestāžu, primāri, policijas, līmenī. Tiesību aizsardzības

iestādes ir Latvijas juridiskās sistēmas primārās pārstāves. Nolēmumu kvalitāti, paredzamību un caurskatāmību, kā arī attieksmi var uzlabot ar interaktīvu apmācību palīdzību, kā arī valsts iestādēm īpaši apzinot un daloties ar labāko praksi.

- Plaša “iesniedz vienreiz” principa piemērošana. Jāizskauž prakse pieprasīt atkārtoti iesniegt vienu un to pašu informāciju dažādās valsts iestādēs.
- Uzņēmumu reģistra konsultatīvās padomes aktīvāka darbība. Lai gan konsultatīvā padome pastāv, jāveic aktīvi pasākumi tās darbības atjaunošanai, lai veicinātu Uzņēmumu reģistra funkciju attīstīšanu, teorētisko atbalstu un vienotu normatīvo aktu piemērošanas praksi.
- Kompensācijas civilprocesos. ĀIPL ir secinājusi, ka nepastāv iespēja kompensēt nodarīto kaitējumu pusei (atbildētājam vai trešajai personai), kurai konfiscēti “noziedzīgi iegūtie līdzekļi”, un piedāvā attiecīgu grozījumu iestrādāšanu Kriminālprocesa likumā.
- Jauns regulējums mantas glabātājiem. ĀIPL piedāvā jauna regulējuma izstrādāšanu, kas noteiktu kārtību mantas glabātāja iecelšanai, tā tiesības un pienākumus, mehānismu tā darbības kontrolēšanai, un atbildību tiem noteikto pienākumu nepildīšanas (vai nepienācīgas pildīšanas) gadījumā.
- Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādāšana. Nepieciešami grozījumi Kriminālprocesa likumā, tostarp plašs regulējums attiecībā uz tiesvedības ietekmēta īpašuma īpašnieka tiesībām un pienākumiem, lai nodrošinātu šādu īpašnieku interešu aizsardzību.